

ZENDEGI - SALAM

ضمیمه روزانه روزنامه خراسان

سه شنبه ۱۲ بهمن ۱۳۹۵

۲ جمادی الاول ۱۴۳۸ ۳۱ ژانویه ۲۰۱۷

۶۸۵

هنرمندان مردمی از هنر انقلاب می گویند

انصاف نیست از فعالیت های خودجوش و گاهی هنرمندانه مردمی در ایام انقلاب حرف بزنیم اما بر نگاه و نظرات برخی از فعال ترین هنرمندانی که از دل مردم برخاستند و هنر ناب و متعهدشان را در مسیر تبیین ارزش های انقلاب به کار گرفتند، مروری نداشته باشیم. مهم ترین مشخصه این هنرمندان که آثارشان، نماد تفکرانی است که انقلاب اسلامی با الهام از آن شکل گرفته، صریح، جسور و خلاق بودن است.

ایرج اسکندری؛نقاش و مجسمه‌ساز انقلاب

اسکندری، متولد ۱۳۳۵ و از هنرمندان نسل اول انقلاب، در گفت و گو با وب‌سایت هنر مقاومت می‌گوید: «انقلاب باعث زایش هنر شد. اگر به پدیده انقلاب به‌عنوان یک پدیده اجتماعی نگاه کنیم، همراه خودش یک سری جریانات هنری را هم ساخت، مثل جریان نقاشی دیواری. هنرمندانی که به این جریان پرداختند معتقد بودند که باید هنر از آتلیه‌ها بیرون بیاید و روی دیوارها برای مردم خلق شود و در اختیار مردم قرار بگیرد. بنابراین نقاشی دیواری از آن پدیده‌هایی است که زاینده انقلاب اسلامی بود. این جریان یک حرکت خود جوش هنری انقلابی بود.»

کاظم چلیپا؛نقاش انقلاب

چلیپا متولد ۱۳۳۶، از جمله کسانی است که در جریان انقلاب اسلامی با نقاشی های دیواری، الهام بخش مردم بود. او در گفت و گو با خبرگزاری مهر، دربارهٔ هنرهای مردمی ایام انقلاب می‌گوید: «اساس هنر مردمی، تعهد است و بنیان هنر متعهد و معناگرا، دین و خداباوری است. هنرمندان مردمی در جریان انقلاب نقش مهمی داشتند و حتی بعدها، سازمان تبلیغات اسلامی با حضور و آثار همین هنرمندان که از افشار گوناگون جامعه بودند، شکل گرفت.»

مرحوم ابوالفضل عالی؛ گرافیست انقلاب

عالی متولد ۱۳۳۴ بود و در ایام شکل گرفتن انقلاب اسلامی، با خلق آثار گرافیکی به شکل شابلون کاری روی دیوار و پوستر و پرچم، در مسیر مبارزه قدم برداشت. او گفته: «به اعتقاد من در روند انقلاب، هیچ هنری به اندازه گرافیک از نظر فراگیری و وسعت، خدمت ارائه نکرده است. ما گروه های کوچکی از جوانان علاقه مند بودیم که دور هم جمع می شدیم و به شکل ضربتی برای موضوعات و مناسبت ها و رویدادهای روز، کار گرافیکی انجام می دادیم.»

ابوالفضل حسینی؛عکاس انقلاب

حسینی، متولد ۱۳۳۸، عکاسی را به شکل خودجوش در سال ۵۳ شروع کرد و از جمله عکاسانی بود که حال و هوای انقلاب را در قاب تصاویر ثبت کرد. خیلی هایمان، با جزئیات انقلاب از طریق عکس های حسینی آشنا شده ایم، بی آن‌که شاید از نام عکاسش خبر داشته باشیم. او در گفت و گو با خبرگزاری مهر و در توصیف فعالیتش در روزهای انقلاب گفته: «در دوران انقلاب اسلامی در شهر محل تولدم سمنان، شاهد حضور گرم و همه جانبه مردم در رویدادهای انقلاب بودم، گرچه تعداد زیادی از همشهریانم به دلیل مسافت کوتاه سمنان تا تهران که مرکز تظاهرات و تحركات انقلابی بود به این شهر می رفتند و در صفوف به هم پیوسته راهپیمایی‌ها شرکت می کردند. آن روزها انقلاب آنقدر عمیق و تاثیرگذار بود که همه دوربین های عکاسی را به سمت خودش جذب و در خودش حل می کرد. تأثیری که انقلاب بر ما علاقه مندان به عکاسی داشت، از بین بردن فضای لوکس و اشرافی‌گری هنر عکاسی و تبدیلیش به یک هنر متعهد در خدمت ثبت عاشقانه زیبایی های انقلاب بود.»

«هنرمندانه» یاد انقلاب را زنده نگه داریم

خاطرهبازی و خاطره‌سازی با قصه انقلاب!

برای بچه های نسل سوم انقلاب، آن‌ها که متولد دهه شصت بودند، شروع دهه فجر به معنی ده روز جشن و شادی و هیجان و نشاط بود. کلاس هایی که با تصاویر امام (ره) و ریسه های دست ساز به رنگ پرچم ایران، تزئین شان می کردیم و راهروهایی که با روزنامه دیواری های رنگارنگ پوشیده می شد و سرودهای شاد انقلابی که زنگ های تفریح، از بلند گوهایی مدرسه پخش می شد

و با کلی غلط غولوط تکرارشان می کردیم. برنامه های درسی کمتر بود، از درس پرسیدن ها و امتحان های سخت خبری نبود و به طور معمول هر روز در یک ساعتی، تمام مدرسه در نمازخانه، به زور جا می شدند تا تاتراها و سرودها و دکلمه ها و برنامه های خودجوش بچه های کلاس های مختلف را ببینند و از تپه دل ریسه بروند و تشویق کنند. گاهی هم پدر و مادر یکی از بچه ها که وضع مالی بهتری نسبت به بقیه داشت، کیک خامه ای بزرگی به مناسبت ایام دهه فجر سفارش می داد و کل مدرسه را مهمان می کرد. آن روزها، تلویزیون ویژه برنامه ای داشت به اسم «زباله دان تاریخ» با اجرای مجید قتاد. توی این برنامه، عروسک هایی سعی می کردند پادشاهان و ژنرال هایی را که توسط مردم به زباله دان تاریخ انداخته شده بودند نجات بدهند؛ ماموریتشان هم یک اسم رمز داشت: از سوسک سیاه به خر مگس! یکی دیگر از برنامه های ویژه دهه فجر، سریال «چاق و لاغر» بود. این دو عروسک خنگ که یک ژبان هم به اسم قرقی داشتند، از رئیس بزرگ دستور می گرفتند و ماموریتشان بر هم زدن جشن های دهه فجر بود که هیچ وقت هم موفق نمی شدند. در ایام دهه فجر، سرودهای به یادماندنی بسیاری از تلویزیون پخش می شد که برخی، مناسب نوجوانان تولید شده بود؛ مثل سرود معروف «ستاره آی ستاره» که سوال ها و دردل های یک فرزند شهید بود: «به من بگو وقتی که پر کشیدی، بابامو تو ندیدی؟». یک مجموعه داستانی دیگر هم که پای ثابت ایام دهه فجر بود، سریال «خبرنامه» با بازی عنایت بخشی در نقش ترسانک استوار غلامی بود که فعالیت های انقلابی دو برادر نوجوان در یک قهوه خانه بین راهی را روایت می کرد.

خلاصه با این که خیلی از ما در بهمن پنجاه و هفت به دنیا نیامده بودیم و در روزهای پیروزی انقلاب اسلامی ایران، نفس نکشیده بودیم، به یمن حرکت های خودجوش مردمی و به همت پدر و مادرها و همراهی مربیان و برنامه های ساده و شیرین تلویزیون، در ایام دهه فجر کاملاً در حال و هوای انقلاب سیر می کردیم. اما حالا که خودمان پدر و مادر شدیم، تکلیف نسل پنج و شش به طعم شیرین پیروزی و درک این برهه مهم تاریخ معاصر چیست؟ شاید وقتش رسیده ، ما نسل سومی ها هم تا دیر نشده، آستین بالا بزنیم و با هنرهای ساده و خلاقانه، برای بچه هایمان روایتگر قصه شیرین و جذاب انقلاب اسلامی باشیم. ساخت کاردستی هایی با حال و هوای انقلاب، دانلود و مرور شعر و سرودهای انقلابی و ترتیب دادن نمایش های ساده با محوریت انقلاب، از جمله قدم های ساده ای است که می توان در این زمینه برداشت.

نگاهی به تکاپوی خودجوش مردمی در مسیر پیروزی انقلاب اسلامی

هنر مردمی، از دل برخاسته و دل نشین!

انقلاب اسلامی ایران، سی و هشت ساله شد. سی و هشت سال از دوازده بهمن پنجاه و هفت که هواییمای ایرفرانس، حدود نُه صبح در فرودگاه مهرآباد نشست و امام خمینی (ره) پس از پانزده سال هجرت، پا به خاک میهن اسلامی گذاشت، می گذرد. و پس از این بازگشت پیروزمندانه، تنها ده روز تاریخی که بعدها «دهه فجر انقلاب اسلامی» نامیده شد، زمان لازم بود تا طومار رژیم پهلوی برای همیشه برچیده شود. همه مان می دانیم که تلاش های مردم ایران در شکل ها و قالب های گوناگون، راه طولانی و دشواری را طی کرد تا انقلاب، پیروز شود. مشارکت افشار مختلف جامعه مثل دانشجویان، روحانیون، دانش آموزان، بازاری‌ها، کارگران و روشنفکران، در قالب مبارزات سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و تشکیلاتی به رهبری امام‌خمینی (ره) بود که انقلاب اسلامی ایران را رقم زد. اما یکی از

مرور برخی قالب‌های هنر مردمی در جریان انقلاب اسلامی

هنر در خدمت آرمان!

نقاشی دیواری؛ تابلوی انقلاب

دیوارها، به بوم‌های نقاشی تبدیل می‌شوند؛ با تصاویری از مشته‌های گره کرده، امام، دست‌های متحد، قرآن، پرچم. دیوارهادیگرفقطسنگ‌وآجرسردبی‌روح‌نیستند،حالاتابلوهایی هستند برای نمایش آرزوها و خواسته‌ها، خشم‌ها و دردها، شادی‌ها و پیروزی‌ها. نقاشی دیواری در دوران انقلاب، ابزاری بود برای ثبت و انتقال مفاهیم و شعارهای انقلابی. آثاری که فارغ از چارچوب‌های کلاسیک تنها به دلیل عشق و ارتباط همگانی، با حداقل امکانات اولیه خلق می‌شد، گرچه بعدها هنرمندان باسابقه‌هم‌جذب‌این‌جریان‌شدند.انواعنقاشی دیواری در دوران انقلاب، شامل موارد زیر است:

❖ **دیواری‌های تصویری:** ترکیبی بودند از تمثال امام (ره) و کاریکاتور شاه و نمادهای تصویری مثل مشّت، اسلحه، گل لاله و دست‌خوئین که هر کدام بیانگر مفهومی بودند.

❖ **دیواری‌های نوشتاری:** شعارها در دوران انقلاب به دو دسته شعارهای شفاهی و کتبی تقسیم می‌شوند؛ کتبی‌ها همان دیوارنگاره‌ها بودند، شامل دست‌نوشته‌های سریع و کلاسیک. گاه‌بر دیوارهایی که موقعیت دید خوبی داشتند، پیام‌های مختلف با رنگ‌های سیاه، قرمز و سبز به اشکال مختلف روی هم نوشته می‌شد که به‌جز تأثیر گذاری محتوایی، از لحاظ بصری هم موقعیت منحصر به‌فردی خلق می‌کرد.

❖ **دیوارنگارهای ترکیبی:** آثاری بودند مرکب از تصاویر نقاشی شده، کلاژ و دست‌نوشته‌ها.

شابلون کاری؛ پر تره انقلاب

یکی دیگر از هنرهای تصویری مردم در دوران انقلاب، نقاشی با شابلون بود. شابلون وسیله ساده‌ای است برای چاپ دستی که از سطحی عایق نسبت به رنگ ساخته شده‌است؛ منافذ ایجاد شده روی شابلون، این امکان را می‌دهد که رنگ مطابق طرح دلخواه کاربر روی سطح مورد نظر بنشیند. استفاده از شابلون در دوران انقلاب، بیشتر برای ثبت تصویر امام خمینی (ره) و گفته‌های ایشان روی دیوارها به کار می‌رفت. شابلون کاری اگر چه ساده بود و اصلی‌ترین عناصر چهره و طرح را به نمایش می‌گذاشت اما یک تکنیک سریع و کار بردی برای ثبت تصویر به شمار می‌رفت.

«هنر، دمیدن روح تعهد است در کالبد انسان‌ها». با پیروزی انقلاب اسلامی، تعالی و تعهد از کلام رهبر انقلاب، وارد هنر می‌شود؛ هنری که پیش از این به شکل خودجوش و مردمی در خدمت انقلاب قرار گرفته بود. مردم ایران در جریان مبارزات انقلابی، هنر را درک کردند، شناختند، فهمیدند و بخشی از زندگی‌شان شد؛ زندگی پر فراز و نشیبی که می‌خواستند عنایتش را در اختیار بگیرند، مسیرش را خودشان تعیین کنند و روی خوشش را ببینند با هنر شیرین تر می شد. اینگونه بود که مردم کم کم با قلم، رنگ، کلام و صدا آشنا شدند و آن‌ها را به تسخیر و تسلیم هدفشان درآوردند.

شعر و شعار؛ صدای انقلاب

کلمه، دیگر کلمه نبود. با آهنگ و فریاد و خشم، اعتراض و هیجان و همبستگی آمیخته‌بود. کلمه دیگر بزرگ شده‌بود، بیدار شده‌بود، صدای مانده در گلو که مجال شنیده‌شدن پیدا کرده‌بود. شعارها، ساده بودند و همین سادگی باعث شده‌بود عامه مردم بتوانند آنچه را در دل دارند به زبان بیاورند؛ اعتراضشان را نسبت به رژیم حاکم و اعتقادشان را نسبت به کمال مطلوب. بخش زیادی ازبستر فرهنگی انقلاب اسلامی، در فرهنگ شفاهی است؛ به‌علاوه فرهنگ ما به ادای مطالب به صورت موزون تمایل دارد و راحت می‌تواند گفتار را در قالب و وزن‌های مختلف ارائه کند. همین‌ها شاید باعث شده، شعارها در دوران انقلاب بسیار زیاد باشند به‌طوری که تعدادشان بیش از چهار هزار عنوان ذکر شده‌است. شعارهای آن روزهای مردم را می‌توان به‌صورت کلی به سه دسته طبقه‌بندی کرد:

❖ **حکومت اسلامی؛** این شعارها، توقع مردم را نسبت به شکل و نوع حکومت به‌صورت خلاصه بیان می‌کند: آرزوی براندازی حکومت مستبدانه و انتظار برایبی حکومت اسلامی. حکومتی که از نظر شعاردهنده‌ها باید واجد ویژگی‌هایی مثل بر پایه قرآن بودن و پذیرفتن اصل رهبری وجمهوریت باشد: زندانی سیاسی آزاد باید گردد/ حکومت اسلامی ایجاد باید گردد. کشور ما کشور اسلامیه/ نهضت ما نهضت قرآنیّه. رژیم شاهنشاهی سر منشأ فساد است/ جمهوری اسلامی مرکز عدل و داد است.

❖ **استقلال؛** یکی دیگر از شعارهای اصلی مردم، مخالفت با وابستگی رژیم به غرب و به‌ویژه آمریکا بود. درواقع از این شعارها می‌شود فهمید که نظام سیاسی مطلوب و آرمانی مردم، نظامی بود که سیاست‌های خود را به صورت مستقل و در راستای منافع ملی قرار دهد و برای کشور استقلال به ارمان آورد، بدون این‌که به قدرتهای خارجی وابستگی داشته باشد: استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی. این شاه آمریکایی، اعدام باید گردد/ جمهوری اسلامی، ایجاد باید گردد.

❖ **آزادی؛** آزادی از نظر مردم، راهایی از سلطنت استبدادی و حق حاکمیت بر سرنوشت خویش است. برخی از این شعارها گاهی با اسطوره‌سازی، ضمن یادآوری نهضت امام حسین(ع)، مردم را دعوت به پیروی از رهبر آزادگان جهان برای کسب آزادی می‌کند و گاهی نیز در فضای آزادی با یاد شهدا از تلاش آنان برای کسب آزادی تجلیل می‌کند: آزادی آزادی این است شعار ملی. آزادی نهایی، جمهوری اسلامی/ پیروزی نهایی، اخراج آمریکایی.